

DÂNIŞMEND-NÂME'DE RÜYALARIN İŞLEVLERİ

Mehmet Surur ÇELEPİ*

ÖZET

Dânişmend-nâme, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış, Türklerin fetih hareketlerini konu alan destanlardandır. Oğuzcanın kuruluş aşamasındaki önemli eserlerdendir. Bu eserde Melik Gazi ve arkadaşlarının Tokat ve çevre illerdeki kahramanlıkları anlatılır. *Dânişmend-nâme'nin* olay örgüsünde rol alan rüyaların, bu destanda çeşitli işlevleri vardır. Gelecekte haber vermek, fetihleri müjdelemek, tehlikelere karşı uyararak, din değiştirmek, rehberlik etmek, emir ve istekleri iletmek, yaraları sağaltmak destanda geçen rüyaların işlevlerindedir.

Anahtar Kelimeler: Dânişmend-nâme, rüya, işlev.

THE FUNCTIONS OF DREAMS IN DÂNIŞMEND-NÂME

ABSTRACT

Dânişmend-nâme is a saga which tells about the Turkish conquest and it was written in old Anatolian Turkish period. It is one of the most significant work during the formation of Oghuz language. Main plot is the bravery of Melik Gazi and his companions around the province of Tokat. The dreams take place in the plot of *Dânişmend-nâme* has various functions in this saga. The functions of these dreams are to presage, to proclaim victory, to warn against danger, to change religion, to guide, to transmit orders and request, to cure.

Key Words: Dânişmend-nâme, dream, function.

* Okutman, Muğla Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
surur20@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 5/1 Winter 2010

0. Giriş

Türk milletinin en karakteristik özelliği sürekli hareket hâlinde oluşudur. Bu hareket Türkün mekândan mekâna, coğrafyadan coğrafyaya koşmasına neden olmuş ve arkasında birçoğu menkıbelere ve efsanelere karışmış bir destan külliyyatı bırakmıştır. Denilebilir ki Türk tarihi, bu yönüyle bir destanlar tarihi, bir var oluşun ve her defasında yeniden dirilişin sembolüdür.

Bu destan halkaları içinde Anadolu'da Türklüğün yeniden vücut bulduğu ve yeni bir medeniyet dairesinde kaleme aldığı abidevî eserler vardır. Bunlar aynı zamanda Anadolu'daki Oğuz Türklüğünün bir hayat hikâyesidir. Bir tarihî eser olmanın ötesinde Türk milletinin sürekli hareketi esas alan yaşam biçiminin destanlaşmış karakteridir.

Bu eserlerin bazıları Türklerin din için yaptığı fetih hareketlerini konu alır. Anadolu'daki Türk fetih hareketlerinin ilk destansı eseri *Battal-nâme*'dir. Devamında *Dânişmend-nâme* (Köprülü 2003: 280), onun devamında da *Saltuk-nâme* vardır.

Dânişmend-nâme, Eski Anadolu Türkçesinin Selçuklu döneminde yazılmış önemli eserlerindedir (Akar, 2005: 254). Eser üç ayrı yazar tarafından farklı yüzyıllarda kaleme alınmıştır. İlk olarak Mevlânâ İbn-i Alâ tarafından II. İzzettin Keykavus zamanında yine onun emri ile 1244–45 tarihinde yazıldığı tahmin edilmektedir (Demir 2006: 16).

Bugün elimizde olan *Dânişmend Gazi Destanı* nüshaları, Tokat Kalesi dizdarı Arif Ali tarafından, Mevlânâ İbn-i Alâ'nın yazdığı eserin yeniden kaleme alınmasıyla meydana getirilmiştir. İkinci kez yazılışı konusunda da kesin bir tarih olmamakla birlikte eserin 1360–61 tarihinde yani I. Murat devrinde kaleme alındığı tahmin edilmektedir (Demir 2006: 17).

Dânişmend-nâme'nin üçüncü yazılışı Gelibolulu Mustafa Âlî tarafından *Mirkâtü'l-cihâd* olarak geçekleşir (Akar 1997: 15).

Dânişmend Gazi Destanı, XI. Yüzyıl Alp erenlerinden Melik Dânişmend Gazi'nin hayatını, savaşlarını ve kerametlerini anlatır (Demir 2006: 19). Anadolu'ya göç eden Türkler karşılarında bu bölgede iskân olan Bizanslıları bulmuştur. Kanlı savaşların neticesinde Bizans'a karşı üstünlük sağlanmış ve Anadolu gerçekte bu savaşların sonunda fethedilmiştir. Bu savaşların devrin hâkim menkıbe kültürü içinde zenginleşerek birer destan niteliği kazanmaları sonraki dönemlerde olmuştur. Şüphesiz ki bu eserler Anadolu'nun ne şekilde kazanıldığını göstermesi yani birer tarihî vesika olması bakımından tarihi bir değere sahiptir. Ancak, zaman zaman şahıs

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

kadrosunun efsanevi özellikler göstermesi onu salt bir tarih kitabı olmaktan uzaklaştırıp bir halk destanı, bir edebî eser hüviyetine büründürür (Köprülü 2003: 281).

Eserin yazıldığı devirden önceki bazı dil özellikleri, eserin yazıldığı dönemde de görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki yazım farklılıkları Anadolu'ya göç etmiş farklı Türk boylarının konuşma dillerinin edebî eserlere yansması, yazım, kelime kadrosu, gramer unsurları gibi noktalarda bir farklılaşma meydana getirmiştir. Dilaçar bu durumu bir çalışmasında körlenme ve koyulaşma terimleriyle açıklamıştır. Dilaçar, Dede Korkut kitabındaki Azeri Türkçesine has unsurları değerlendirirken o dönemde ağızlarda Azeri Türkçesine ve Eski Anadolu Türkçesine has unsurların bir arada bulunduğunu, daha sonraki dönemde ise iki farklı lehçenin farklı özellikleri standartlaştırdığını belirtmiştir (Dilaçar 1988: 84). *Dânişmend-nâme*'nin durumu da bundan farksızdır. Neticede Eski Anadolu Türkçesi döneminde standart bir dil yapısından söz etmek mümkün değildir. O zamana kadar dil (=Oğuzca) sadece konuşma dilinde kullanılıp edebî dilde işlenmediği için tam bir kurallı dil yapısının oluşması biraz zaman almıştır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan eserlerle başlayarak Osmanlı Türkçesi dönemi boyunca dil, edebî dil olarak işlenip geliştikçe standartlaşmış kurallaşmış, Dilaçar'ın deyiimiyle koyulaşmıştır. Bu nedenle *Dânişmend-nâme*'nin yazımında bir takım problemlere rastlanabilir. *Dânişmend-nâme*'nin çevriyazı, aktarım ve dil incelemesini yapan Demir, bu konuda şu hususun altını çizmektedir: “*Değişikliklerin ortaya çıkış sebeplerinden birini de göçlere bağlayabiliriz. Eski Türkiye Türkçesiyle eserler verildiği devir, Türk toplumunun sürekli yer değiştirdiği zamanlardır. Çeşitli bölgelerden göç eden Türk boylarının ağız özellikleri birbirine karışmakta, bunun edebi eserlere aksetmesi neticesinde de bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca eserlerin telif tarihleriyle istinsah tarihleri arasında zaman içerisinde içtimaî yapının farklılaşmasını ve dilin iç gelişmesini gözden uzak tutmamak gerekmektedir.*” (Demir 2004: 281–282).

Dânişmend-nâme'nin ilk yazıldığı devir Anadolu'ya göçlerin devam ettiği devirdir. Bu devirde dilde tam anlamıyla bir standartlaşma sağlanamamıştır. Demir'e göre *Dânişmend-nâme*'nin dil özelliklerinde bunun örneğine rastlanır. Bunun en önemli nedenlerinden biri Anadolu'ya daha önce göç etmiş Türk boylarının eski yurtlarından getirdikleri kelimeleri ve yapıları hâlâ muhafaza etmeleriydi. Bunun neticesinde Doğu ve Batı Türkçesi unsurları eserde birlikte yer alır. *Dânişmend-nâme*, *Battal-nâme* ve *Saltuk-nâme* gibi sade bir dille yazılmıştır. Ayrıca Tokat bölgesinin ağız özelliklerini ve kelimelerini de yansıtmaktadır. Bunun yanında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

içerisinde Arapça ve Farsça kelimeler de az değildir. Ancak bu kelimeler o dönem insanının anlayabileceği kelimelerdir (Demir 2004: 50–53). *Dânişmend-nâme*, Anadolu’da Oğuzcanın kuruluş aşaması için öncü eserlerden birisidir ve sonraki devirlerde Türkçenin gelişmesi, işlenmesi ve her şeyden önemlisi standartlaşmasında büyük rol oynamıştır.

Bu çalışmada konuların halk ağzından derlenerek yazıya geçirildiği bir destan olan *Dânişmend-nâme*’de yine halkın kültür dinamiklerinden olan rüyanın işlevleri incelenecektir. Çalışmada metin olarak, Necati Demir’in çalıştığı ve müellif hattına en yakın olduğunu düşündüğü Muallim Cevdet nüshasını kullanıldı.

1. Türk Destanlarında Rüya Motifi

Türk destanlarının teşekkülünde, Türk kültürü için önemli bazı motifler yer alır. Rüya motifi, Türk destanlarında yapıyı oluşturan bu motiflerden biridir. Rüya, destanların yapısında olayın ortaya çıkışından olayların gelişip tamamlanmasına kadar önemli roller alır (Öztürk 2000: 85). Destanların farklı bölümlerinde yer alan rüyalar, bölümün içeriğine göre birbirinden farklı özelliklere sahiptirler. Destanın yapısına uygun olan ve sembolik olarak ortaya çıkan bu rüyalar, aynı zamanda destanın sanat değerini artırır (İşankul 2006: 369).

Türk destanlarındaki rüyaların birçok işlevi vardır. Türk milletinin rüyaya bakışı, yüklediği anlam ve rüyadan beklentileri destanlara işlev olarak yansır. Bu işlevler incelendiğinde, rüyaların destandan çıkarılması durumunda olay örgüsünde kesintiler olacağı anlaşılır. Destanlardaki rüyaların en önemli işlevi, gelecekteki olayları bildirmesidir. Rüyaların gelecekte haber vermesi, destandaki olay örgüsünün rüya motifiyle temellendirildiğini gösterir. Kahramanın doğumu, fetihler, savaş galibiyetleri, savaş mağlubiyetleri, karşılaşılabilecek tehlikeler ile ilgili rüyalar, geleceği tayin eder. Manas Destanı’nda Cakıp Han’ın, oğlu Manas’ın (İnan, 1992: 6) ve Alpamış’ta Baybörü’nin, oğlu Alpamış’ın doğumunu rüyasında görmesi (Ergun 1998: 564) kahramanın rüyada müjdelenmesine örnektir.

Sarı Saltık, Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethedeceğini (Yüce 1987: 365) ve Müseyyeb Gazi, kendisinin Şam’ı fethedeceğini (Demir 2007: 98) rüyada görür.

Edige destanında kahraman Edige’nin, Toktamış Han’ı yeneceği, rüyayla müjdelenir (İbrayev 1998: 301). Yusuf Bey ve

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Ahmet Bey destanında Gözel Şah, büyük bir mağlubiyet alacağını rüya aracılığıyla öğrenir (Özkan 1989: 433–435).

Er Sayın destanında Aybike, eşinin tehlikede olduğunu (İbrayev 1998: 302), Kococaş destanında kahraman Kococaş, gördüklerinin uğursuzluk getireceğini (Köse 2002: 238–252) rüya sonucu anlar.

Türk Destanlarındaki rüyaların diğer bir işlevi rehberlik etmeleridir. Düşmana karşı zor durumda iken galip gelebilmek, tılsımlı olayları çözebilmek, olağanüstülük kazanabilmek, silah yapabilmek içi rüyaların rehberliğine ihtiyaç hissedilir. Battal Gazi, Sarı Saltık'ın rüyasına girerek, düşmanlara karşı galip gelebilmesi için Hz. Ali'nin atını ve silahlarını nerede bulacağını söyler (Ocak 2002: 42). Battal Gazi'nin değişik dilleri konuşabilmesi, rüyasının ona rehberlik etmesi sonucunda yediği elmayla mümkün olur (Köksal 1984: 169). *Hamza-nâme*'de tılsımlı saraya girebilmek yine rüyanın rehberliğiyle mümkün olur (Sezen 1991: 76–77).

Cihat ve fetih düşüncesinin birlikte yer aldığı Türk destanlarında rüyaların en önemli işlevi, rüyayla birlikte gayrimüslimlerin Müslüman olmasıdır. *Müseyyeb Gazi Destanı*, *Eba Müslim-nâme*, *Battal-nâme*, *Dânişmend-nâme*, *Saltuk-nâme* gibi destanlarda bunun birçok örneği vardır.

Bu tür destanlarda bazı kahramanların yaralarının rüyada iyileştirilmesi, rüyaların en güzel işlevlerindedir. Ebâ Müslim'in annesinin kör gözleri, gördüğü rüyada sağaltılır (Demir-Erdem-Üst 2007: 75).

Türk destanlarında esir olan kahraman veya kahramanın yakınlarının rüya sonucu esaretten kurtulmaları, rüya motifinin diğer bir işlevidir. Köroğlu'nun Narin Kalesi'ne hapsedildiğini, arkadaşı İsa Balı rüyasında görerek yardıma koşar (Boratav 1984: 27).

Destanlardaki rüyaların bir işlevi de bazı emir ve isteklerin kahramana iletilmesidir. Özellikle İslâmiyet sonrası destanlarda rastlanılan bu motifte, din uluları rüya yoluyla kahramana yapması gerekenleri iletirler. Dânişmend Gazi, Hz. Peygamber'i, Battal Gazi'yi ve diğer ölmüş gazileri rüyasında görür ve onlardan belli güç işler için emirler alır (Yüce 1987: 134).

Âşık Edebiyatımızda görülen ve âşığı sade kişilikten sanatçı kişiliğe yükselten kompleks rüya motifine (Günay 1999: 94) destanlarda da rastlanır. Bulgar Türklerinin Şan Kızı destanında Hz. Ali, Avdan'a âşık olacağı kızı rüyada gösterir (Baştu 1991: 182).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Türk destanlarının tasnifi konusunda birçok ilmî çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğu destan edebiyatımızı; kahramanlığın insan gücüne dayandığı, şan ve şöhretin bol olduğu İslâmiyet öncesi Türk destanları ve mukaddes amaçlı, hem insan gücüne hem de İslâm felsefesine, fetih esasına dayanan İslâmiyet sonrası Türk destanları olarak iki ana kola ayırır (Köksal 1984: 12).

Türk mitolojisi ve İslâmiyet öncesi Türk destanlarında geçen rüyalarla, İslâmiyet'ten sonraki cihat ve fetih temelli Türk destanlarında geçen rüyalar karşılaştırıldığında din teması öne çıkar. Özellikle mitolojilerde geçen rüyaların yapısı, Türk kültürü açısından önemli dinamiklerin ve simgelerin (kurt, ağaç, ok, yıldız, yada taş vb.) üzerine kurulmuştur. Bu sembollerin tümü, kültürü yansıtan özel niteliklere sahiptir.

Uygurların hükümdarı Bökü Han, rüyasında kendisine yada taşı verildiğini görür (Ögel 1989: 75). Yada taşının bazı özellikleri, onu ülkesinde bulunduranlara güç kazandırır. Düşmanlarına karşı galip gelmelerinde ve topraklarını genişletmelerinde yardımcı olur. Bu rüyada da ihtiyarın Bökü Han'a verdiği yada taşı, dünyanın dört tarafının onun himayesine gireceğine işaretler. Topraklarını genişletme ülküsü burada bir simgeyle bağdaştırılır.

Altay Türklerinde hükümdar, gördüğü bir rüyada sağında güneşi, solunda ise ayı görür. Kendi alnında da Zühre yıldızı parlamaktadır (Ögel 1989: 288). Orta Asya kavimlerinde güneş ve ay kültü çok eski çağlarda mevcuttur. Altaylı Şamanistler güneşle and içerler. And formüllerinde “kün ana körüptür” cümlesi geçer. Yakut masallarından anlaşıldığına göre büyük kahramanlar güneş ve ayın himayesindedir (İnan 1995: 29). Ayın doğup batması eski dünyanın birçok halklarında ve eski Türklerde ölüp dirilme olarak algılanmıştır. Bu nedenle bir mitolojik simge olan dolunay, Türk halk inançlarında yaşlanma; yeni doğan Ay yenilenme, gençleşme; hilal olgunlaşma gibi anlamlar kazanmıştır (Bayat 2007:268). Ayın güç sembolü olarak kabulü birçok rüyada kendini göstermiştir. Moğollar'da güneşe “ayın anası” deseler de, ay ışığı yansıttığı için dişi, güneş ise ışık saçtığı için erkek olarak kabul edilmiştir. Altay tatarlarında güneş ateşten ve ay sudan çıktığı, güneşin sıcak, ayın soğuk ve nemli olduğu hayal edilir ve belki de Çin etkisiyle güneş erkek ve ay dişi kabul edilir (Roux 2005:337). Sonuç olarak hükümdarların kendilerini gök cisimleriyle ilişkilendirmeleri, rüyalarında bu cisimleri görmeleri; kendilerini kabilenin ve düşmanın gözünde yüceltmek, kendilerinin sıradan biri olmadığını gözler önüne sermek ve topraklarını genişletme ülküsü düşüncesine sahip olduklarını ortaya koymak amacını taşımaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Güneş güçlü olmanın yegâne sembolüdür. Gök her zaman için sonsuzluğu ifade eder.

Oğuz Kağan, veziri Uluğ Türük’ün rüyasından (Ergin 1988: 23) hareketle topraklarını oğulları arasında paylaştırırken, altın yayı bulan üç kardeşi, altının Türk kültüründeki özelliklerinden dolayı yönetici olarak seçer (Aça 2003: 194).

Din temalı destanlardaki rüyalarda, simgeler az kullanılır. Rüyaların verdiği mesajlar daha açıktır. Mesajlar doğrudan iletilir. Bu mesajları Hz. Muhammed, Dört Halife, Hızır, Kırklar, Pîrlar, Gaziler gibi din uluları iletir. Destan, rüyada verilen bu mesajın işlevine ve fonksiyonuna göre ilerler.

İslâmiyet öncesi Türk destanlarında, rüyalarda geçen simgelerden dolayı bu rüyaları yorumlayacak birilerine ihtiyaç hissedilir. Rüya müjdeli bir haber verecekse, bu rüya bir toy eşliğinde anlatılır ve yorumlanması istenir. İslâmiyet sonrası Türk destanlarında ise, rüyada verilen mesaj çok açık olduğundan bir yorumcuya ihtiyaç hissedilmez. Kahraman rüyadan uyanır uyanmaz rüyadan ne anlam çıkaracağına farkındadır.

Din temalı destanlarda rüyaların güvenilirliği, rüyalara yüklenen anlamlar ve rüyalardan beklentiler dikkat çekicidir. Bu destanlarda, rüyalara sonsuz bir güven ve inanç vardır. Bunun en önemli nedeni Kur’an’daki ayetler ve Hz. Muhammed’in rüyalar hakkındaki hadisleridir. Kur’an-ı Kerim’in kırk sekizinci suresi olan Fetih Suresi’nin 27. ayeti şöyledir;

“Andolsun ki Allah gerçekten Rasûlüne o rüyayı hakkıyla sadık gösterdi;”¹

Hiz. Muhammed’in rüya ile ilgili bazı hadisleri şöyledir:

“Sâlih bir kişi tarafından görülen güzel rüyâ, nübüvvetin kırk altı cüz’ünden bir cüz’üdür.”² (Aydoğmuş 1973: 272).

“Zaman yaklaşıncâ mü’minin rü’yâsı yalan çıkmaz; çünkü mü’mini rü’yâsı nübüvvetin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Nübüvvetten cüz’ü olan şey ise yalan olamaz.”³ (Aydoğmuş 1973: 281).

Bu hadisler, Hiz. Muhammed’e gelen ilk vahyin rüya ile geldiği ve rüyanın peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüz olduğu anlamına gelir. Bazı müfessirler bu hadisi, Hiz. Muhammed’in yirmi

¹ Bu ayette Allah, rüya yoluyla gerçekleri gösterebileceğini vurgular.

² Enes İbn-I Mâlik radiya’llâhu anh’dan rivâyete göre

³ Ebû Hüreyre radiya’llâhu anh’dan rivâyete göre

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

üç yıllık peygamberlik hayatının 276 ay ve bunun kırk altıda birinin de altı ay olduğunu göz önüne alarak, rüya yoluyla altı ay vahiy geldiği şeklinde yorumlarlar (Erdoğan 2008: 3).

İslâmiyet, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed aracılığıyla rüyaya büyük önem vermiştir. Din temalı Türk Destanlarında bunun yansımalarına rastlıyoruz. Bu destanlarda görülen rüyalarda, kahramana yardımcı olan din uluları, bu rüyaların inandırıcılığını arttırmaktadır. Rüyalar açık bir mesaj olarak algılanmaktadır. Peygamberin rüyalara verdiği bu önem, rüyayı gerçek hayatta verilen mesajlar kadar gerçek ve güvenilir kılmıştır.

2. *Dânişmend-nâme*'de Rüyaların İşlevleri

Dânişmend-nâme; *Ebâ Müslim-nâme*, *Battal-nâme* gibi destanlarımızla başlayan cihat temelli kahramanlık eserlerinin devamı niteliğindedir. Melik Gazi'nin şahadetiyle bu görevi *Saltuk-nâme*'ye bırakır.

Dânişmend-nâme'de geçen rüyaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan her başlık, rüyaların farklı bir işlevini ortaya koymaktadır.

2.1. Gelecekteki Olayları Bildiren Rüyalar

Türk destanlarındaki rüya motifinin temel işlevi gelecekte haber vermesidir. *Dânişmend-nâme*'de Melik Gazi, gördüğü rüyalar sonucunda gelecekte haberdar olmaktadır. Bu rüyanın ilk örneği Melik'in, yol arkadaşı Sultan Turasan ile ilgili gördüğü rüyadır. Melik, rüyasında bütün âlemin denize döndüğünü, kendisinin ve Sultan Turasan'ın farklı gemilere bindiğini görür. Bir süre sonra Sultan Turasan'ın gemisi batar. Rüyadan uyanan Melik, Sultan Turasan'ın öleceğini ve fetihleri tek başına gerçekleştireceğini anlar (Demir 2004: 67).

Melik Gazi'ye rüyasında onu ziyaret edecek, onun saflarına katılacak kişiler bildirilir. Uykudan uyanınca misafirleri karşılamaya çıkar. Bunun bir örneği Süleyman'ın ziyaretinin haber verildiği rüyadır. Melik *Dânişmend*, bir gece rüyasında Battal Gazi'yi görür. Battal Gazi, Melik'e Süleyman'ı müjdeler (Demir 2004: 97). Süleyman, Melik'le beraber uzun bir süre fetih mücadelelerinde bulunacaktır.

Dânişmend-nâme'de Melik'in evliliği hakkında verilen ilk bilgi, destanın son çeyreğinde yer alan bir rüyayla ilgilidir. Kaytal'ın kızı Gülnuş Banu'ya, Melik'le evleneceği rüyada bildirilir (Demir 2004: 198). Bunun üzerine babası onu Ankara kalesinde saklamaya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

çalışır. Destanın sonlarına doğru rüya gerçekleşir ve Melik ile Gülnuş Banu evlenir.

Destan boyunca Hz. Muhammed'in yardım ve şefkatine mazhar olan Melik, hayatının sona ereceğini yine rüya yoluyla öğrenir. Destanın sonlarına doğru Hz. Muhammed Melik Dânişmend'in rüyasına girerek ona cenneti gösterir ve ömrünün tamamlandığı haberini verir (Demir 2004: 268).

Destanda yukarıdaki rüyalar dışında kalan ve gelecekte haber veren rüyalar; fetihlerin haber verildiği rüyalar ve tehlikelerin bildirildiği rüyalar başlıkları altında incelenebilir.

2.1.1. Fetihlerin Bildirildiği Rüyalar

Dânişmend-nâme, Tokat ve çevre illerin fethini konu alan bir eserdir. Melik ve yanındakiler fetih hareketlerine nereden başlayacakları konusunda karar vermeye çalışırken Melik ikiye bölünmelerini ister. Kendisi Tokat, Gümenek, Niksar, Amasya, Canik, Samsun, Sinop ve Turhal civarlarına gideceğini söyler. Yanındakiler bu yerlerin isimlerini oraları görmeden nasıl bilebildiğini sorarlar. Bunun üzerine, gece rüyasında Abdülvehhâb Gazi ve Seyit Battal Gazi'yi gördüğünü, elinden tutarak bu şehirleri gösterip adlarını söylediklerini ve ileride buraları kendisinin fethedeceğini müjdelediklerini anlatır (Demir 2004: 66).

Efrumiyye'nin gördüğü rüyada Hz. Muhammed ona Rum'u Melik ve Artuhı'nın fethedeceğini müjdeler (Demir 2004: 79).

Fetihlerinin müjdelendiği yerler, İslâm coğrafyasına katılması istenen yerlerdir. Bu fetihlerin gerçekleşmesinde din ulularının da desteğine ihtiyaç vardır. Din uluları rüyaya girerek desteklerini bir açıdan göstermiş olurlar. Bu rüyalar aynı zamanda fetih için sefere katılacak askerlere bir hedef gösterip onları motive etmektedir.

2.1.2 Tehlikelerin Bildirildiği Rüyalar

Tehlikelerin bildirildiği rüyalarda kahramana açık bir uyarı vardır. Tehlikenin varlığı önceden haber verilerek kahramanın önlemını alması istenir.

Dânişmend-nâme'de rüyanın bu işlevine iki farklı yerde rastlanır. Melik, Şattat ve Nastor'u öldürdükten sonra Nastorun veziri Girekos, onu zehirlemek ister. O gece Hz. Muhammed Melik'in rüyasında, İslâmiyet için yaptıklarından çok memnun olduğunu fakat şehrin (Çorum'un) insanların İslâmiyet'ten uzaklaştıklarını, bu yüzden Allah'ın onları helak edeceğini, bu gece Çorum'da büyük bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

deprem olacağını haber verir. Melik, askerlerini toplayıp orayı terk eder. Kâfirler ise orada kalır. Deprem olur, şehir yerle bir olur (Demir 2004: 238).

Melik Gazi'ye çok engel çıkaran Sisiyye kavminin başına gelenler de Çorum'daki insanların başına gelenlere benzer. Melik, bir gece rüyasında Abdülvehhâb Gazi'yi görür. Abdülvehhâb Gazi, Allah'ın Sisiyye kavmini yağacak yağmurla helak edeceğini haber verir. Melik, uyanıp askerleriyle dağlara yerleşir. O gün Nuh Tufanı'nı andıran yağmurlar yağar. Sisiyye kavminden sadece İslâmiyet'i seçen beş yüz ev kalır. Gerisi helâk olur (Demir 2004: 247).

Dânişmenn-nâme'de bir tehlikenin varlığını Hz. Muhammed veya diğer Gaziler haber verir. *Dânişmend-nâme*'de haber verilen tehlikeler doğal afetlerle ilgilidir. Hz. Muhammed ve Abdülvehhâb Gazi, Melik Gazi'nin ve Müslümanların Çorum'daki depremden ve Sisiyye'deki selden zarar görmelerini, Melik Gazi'ye rüyada tehlikeyi haber vererek engellerler.

2.2. Sonucunda Din Değiştirilen Rüyalarda

İslamiyet'ten sonraki destanlarda sıklıkla rastlanılan bir motiftir. Peygamberin; "Dinin kırk altıda biri rüyadır." hadisinden hareketle, destanlardaki kişilerin rüya yoluyla Müslüman olması yaygın bir motiftir. Rüyada genellikle Hz. Muhammed'in çağrısına uyulur ve Müslüman olunur. *Battalnâme*, *Saltuknâme*, *Dânişmend-nâme* gibi dinî içerikli destanlar, genellikle Hıristiyanlığa karşı verilen mücadelelerin anlatıldığı eserler olduklarından, din değiştirme motifi Hıristiyanlıktan Müslümanlığa doğru olur. Bu süreç, bu destanların amaçlarındandır.

Destanda bu süreç bir kalıp çerçevesinde ilerler. Melik veya yanındaki diğer kahramanlar sefere çıktıkları yerlere varmadan, oralarda kendilerine yardımcı olacak kişiler Müslüman olmalıdır. Bu kişilerin rüyasına Hz. Muhammed, dört halife, Battal Gazi, Abdülvehhâb Gazi gibi din uluları girerek Müslüman olmaları istenir. Rüyada şahadet getirildikten sonra Melik ve arkadaşlarının geleceği haber verilir ve karşılanmaları, saflarına katılıp yardımcı olunması istenir. Melik'e bu durumun anlatılması ve kendisinin yanında yer alınacağını bildirilmesiyle bu süreç tamamlanır.

Bu sürecin ilk örneği Efrumiyye'yi esaretten kurtarmaya giden Artuhı'nın yolculuğunda görülür. Artuhı, Amasya Beyi Şattat'ın kızı Efrumiyye'ye âşıktır. Şattat kızını vermek istemez. Melik, Artuhı'yı Efrumiyye ile evlendirme sözü vermiştir. Efrumiyye, esir edilmiştir. Artuhı, onu kurtarmak için Mankuriyye'ye giderken yolda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Hız. Muhammed’i rüyasında görerek Müslüman olan Kara Tigin ile karşılaşır. Hız. Muhammed, Kara Tigin’i Artuhı’ya yardım etmesi için görevlendirmiştir (Demir 2004: 39).

Battal-nâme ve *Saltuk-nâme*’de Müslüman olan kişilerin adları genellikle değişirken *Dânişmend-nâme*’de ise sadece Serkis’e Ahmet ismi eklenerek Ahmet Serkis olmuştur. Artuhı, Kara Tigin ve Meryem’i evlendirip yola devam ederken bir sabah yük atlarının çalındığını görür. Artuhı atları ararken yolda Serkis adlı biriyle karşılaşır. Serkis, gece bir rüya görmüştür. Rüyasında kendini Mekke’de görür. Yakınlardaki bir dağa yetmiş bin melek inmiştir. Orada Hız. Muhammed’i görür ve Müslüman olarak elini öper. Hız. Muhammed yarın Artuhı’yla karşılaşacağını ve onun Melik’in yârenlerinden olduğunu söyler. Bu rüya üzerine Artuhı’ya katılır. Artuhı da ona Ahmet önadını verir (Demir 2004: 195).

Hristiyan olan Efrumiyye de gördüğü rüyayla Müslümanlığı seçer. Melik Dânişmend, Artuhı ve Efrumiyye ile Sivas’a giderken Efrumiyye’ye kendilerine niçin katıldığını sorar. Bunun üzerine Efrumiyye bir rüya gördüğünü söyler. Rüyasında kendini bir bağda görür. Bağda bir köşk vardır. Etrafında çağlayıp akan dört ırmak vardır. Biri su, biri süt, biri bal ve biri de şaraptır. Köşkten amber kokuları yayılmaktadır. İçeride bir taht vardır. Ayakları yakuttan ve laldendir. O tahtın üstünde biri oturmaktadır. İmamesi nurdan, yüzü nurdandır. O kişi ona “Hoş geldin, yâ Artuhı’nın helâli Efrumiyye!” der. Kim olduğunu sorar. İki cihan serveri Hız. Muhammed olduğunu söyler. Ona Müslüman olmasını söyler ve içmesi için şerbet verir. Allah’ın kendisini Artuhı’ya helal kıldığını söyler. Yarın gelecek Melik ve Artuhı’ya katılmasını ister. Rum’u bu ikisinin fethedileceğini müjdelere (Demir 2004: 78–79).

Melik Dânişmend, mücadelelerinde zor durumda kalınca yardımına hemen peygamber tarafından görevlendirilen kişiler yetişir. Peygamberin görevlendirdiği bu kişiler, rüyada Hız. Muhammed’i görerek Müslüman olan ruhbanlardır. Bunların yol göstermesiyle fethedilmesi güç olan yerlerin fethi kolaylaşır. Bu sürecin ilk örneğine bir kadın ruhban olan Meryem’in rüyasında rastlanılır. Melik ve yine rüyayla Müslüman olan Kara Tigin, Mankuriyye Kalesi’nde esir olan Efrumiyye’yi kurtarmaya çalışırken, kalede Meryem adlı bir kadınla karşılaşır. Kadın gece bir rüya görmüştür. Rüyasında kaleye alevleri göğe ulaşan bir ateş düşmüştür. O ateşte eşi ve kayını da ölür. Kaledekilerin bazıları bu ateşten kurtulur. Daha sonra çok güzel bir bağ görür. Bağdaki tahtta Hız. Muhammed oturmaktadır. Hız. Muhammed ona, bu ateşin gazilerin kılıcı olduğunu, ateşte yananların kâfir; yanmayanların ise Müslüman olduğunu söyler. İslâmiyeti

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

seçmesini ve yarın gelecek olan Melik ve Kara Tigin' e yardım etmesini ister (Demir 2004: 189). Bu rüyayla Müslümanlığı seçen Meryem, kaleye girip Efrumiyye'yi bulabilmeleri için Melik ve Kara Tigin'e yardım eder.

Turhal'ı fethedip Zile'yi kuşatan Melik Dânişmend'e Biytir Ağuş adlı bir ruhban yardımcı olur. Biytir Ağuş, gece rüyasında Hz. Muhammed'i görmüştür. Hz. Muhammed'in güzelliğine hayran kalmıştır. Hz. Muhammed onu dine davet eder. Hz. Muhammed'in davetini kabul eder. Hz. Muhammed ona, Melik'e kalenin gizli yolunu göstermesini emreder. Ağuş, denileni yapar ve Melik'e gizli geçitleri gösterir (Demir 2004: 145).

Amasya yolunda Melik ve yanındakilere yine rüya yoluyla Müslüman olan bir ruhban yardım eder. Melik ve Artuhı yolda bir manastıra rastlarlar. Manastıra giriş yolunu manastırdaki ruhbanlardan biri olan Harkil Zahid'den öğrenirler. Harkil, onları "Hoş geldin yâ Melik Dânişmend Gazi!" şeklinde karşılar. Kendilerini nereden tanıdıklarını sorunca gece rüyasında Hz. Muhammed'i ve Hz. Ali'yi gördüğünü, kendilerinin geleceğini haber verdiklerini anlatır. Daha sonra da Melik'ten Hz. Muhammed'i ve Hz. Ali'yi anlatmasını ister ve Müslüman olur (Demir 2004: 72-73).

Melik Dânişmend'in en azılı düşmanlarının yakınları gördükleri rüyalarla İslâmiyet'i seçerler. Mihayil'in kızı, rüyasında Hz. Muhammed'i görür ve Müslüman olur. Hz. Muhammed, yakında gelecek olan Artuhı ve Paniç'e yardım etmesini emreder (Demir 2004: 118).

Melik Gazi de atası Battal Gazi gibi, daha önce Hıristiyan olan ve gördüğü rüyayla İslâmiyet'i seçen bir kadınla evlenir. Rüyasında Melik'le evleneceğini gören Gülnuş Banu'nun Müslüman olması, uzun bir süre sonra gördüğü ikinci bir rüyada Hz. Muhammed'in çağrısına uymakla gerçekleşir. Rüyasında Hz. Muhammed ona cehennemde yananları ve cennette güzel vakit geçirenleri gösterir. Cennete gidebilmesi ve Melik'le evlenebilmesi için Müslüman olması gerektiğini söyler (Demir 2004: 218).

Destan kahramanlarımızın yanındaki yardımcı karakterlerin dost haline gelebilmeleri Müslüman olmalarına bağlıdır. Müslüman olma sürecinin rüyayla desteklenmesi kişiye kutsiyet kazandıracaktır. *Dânişmend-nâme*'nin başlarında Melik'in yanında sadece kendisi gibi Müslüman olan Sultan Turasan ve Süleyman vardır. Daha sonra Melik'e katılan yardımcı karakterler ve eşi Gülnuş Banu Hristiyan iken gördükleri rüyalar sonucu Müslüman olmuşlardır. Sadece Artuhı,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

rüya haricinde, Melik Dânişmend ile girdiği mücadeleden sonra Müslüman olur.

Melik, fizik gücüyle Müslüman sayısını artırmaya çalışırken Hz. Muhammed ve diğer gaziler rüya yoluyla Müslüman sayısını artırarak Melik'e destek vermektedirler.

2.3. Rehberlik Eden Rüyalar

Dânişmend Gazi, destan boyunca zor durumlarda Hz. Muhammed'in ve diğer gazilerin yardım ve desteklerini alır. Dânişmend'in rüyasına girerek ne yapması gerektiği konusunda ona rehberlik ederler. *Dânişmend-nâme*'de, rüyanın rehberlik etme işlevi kahramana bir dua verme veya öğretmeyle gerçekleşir.

Melik Dânişmend, sihirli yerlerin fethi esnasında bu yol göstermelere ihtiyaç hisseder. Melik Dânişmend, ve yanındakiler Tokat Kalesi'ni fethettikten sonra karşı tepedeki Deryanos Kilisesi'ni kuşatırlar. Fakat kilisenin fethi çok zordur. Kilisenin içindeki ejderha, ağzından çıkardığı ateşlerle üç yüz Müslüman askerini öldürmüştür. Melik Dânişmend gece uyurken rüyasında Abdülvehhâb Gazi'yi görür. O, Melik'e kaledeki ejderhaların ruhbanların yaptığı bir sihir olduğunu, daha önce Hızır'ın Artuhı'ya verdiği duayı okuyup savaşa öyle başlamalarını söyler. Bu sihrin, bu duayla yok olacağını söyler. Sabah uyanınca denileni yapan Melik, ejderhaların yok olduğunu görür (Demir 2004: 110).

Dânişmend Gazi, gördüğü rüyalarda aldığı taktiklerle yenmekte zorluk çektiği kişileri yener. Bunun bir örneği Atuş'la olan mücadelesinde gerçekleşir. Atuş'u bir türlü yenemeyen Dânişmend Gazi, rüyasında kara atlı birinin geldiğini görür. Atlı, neden ümitsiz olduğunu sorar. Galip gelmesi için Deryanos Kilisesi'nin fethi sırasında peygamberin kendisine verdiği duayı okumasını, daha sonra bir taşın üzerine çıkıp bir hamlede Atuş'u öldürmesini söyler. Melik, kim olduğunu sorar. Atlı, Battal Gazi olduğunu söyler (Demir 2004: 182).

Dânişmend-nâme'de, Müslüman olmayı reddeden bazı esirler Müslüman olmak için Melik'in bir keramet göstermesini isterler. Keramet gösterme konusunda Melik, din ulularından yardım ister. Tokat seferinde, Mihayil'in amcası oğlu Tarık, Müslüman olabilmeleri için Melik'in keramet gösterip Sisiyye ırmağındaki suyu kesmesini ister. Melik, o gün oruç tutar. O gece bir rüya görür. Rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed ona bir dua verir. Bu duayı okuyacağı vakit suyun kesileceğini söyler. Melik, denileni yapar ve mucize gerçekleşir (Demir 2004: 245).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Destanda Melik'in arkadaşları da rüya yoluyla ne yapmaları gerektiğini öğrenirler. Artuhı, Efrumiyye'nin nerede esir olduğunu rüyasında Abdülvehhâb Gazi'den öğrenir (Demir 2004: 168).

Dânişmend-nâme'deki rüyaların kahramana rehberlik etmesi rüyaların önemli işlevlerindedir. Bu rüyalarda sihirleri bozabilmek, keramet gösterebilmek, düşmanları mağlup edebilmek için kahramana bir dua verilir. Rüya öğretilen bu duanın okunmasıyla Melik üstün duruma geçer. İnsanları Müslümanlığı seçmeleri konusunda ikna etmeye çalışan Melik, keramet gösterme kabiliyetine rüyanın rehberlik etmesiyle sahip olur. Destandaki kahramanlar arkadaşlarının nerede esir olduklarını rüyaların bu işleviyle öğrenirler.

2.4. Bir Emir veya İstek İçeren Rüyalar

Rüyanın bu işlevinde kahramanın rüyasına girilerek ona bazı istek ve emirler iletilir. Hz. Muhammed ve diğer gaziler kahramanların rüyasına girerek onları yönlendirirler. Amaç genellikle fetih düşüncesi çerçevesinde Müslüman sayısını artırmaktır. Melik'in seferine ilk çıkışı böyle bir rüyayla başlar.

Abdülvehhâb ve diğer gazilerin şehit olmasından sonra Malatya halkı, Emir Ömer'in oğlu Sultan Turasan'ı ve kızının oğlu Melik Dânişmend'i Çehar Bağ'dan çağırarak için Numanoğlu Süleyman'ı görevlendirir. Süleyman'ı yolda gören Melik, "Bizi çağırmaya mı geldin?" diye sorar. Süleyman bunu nereden bildiğini sorar. Melik, dün gece Hz. Muhammed'i rüyasında gördüğünü, kendisini gazayla görevlendirdiğini söyler. Süleyman'ın onları çağırmaya geleceğini de bu rüyada bildirmiştir. Aynı gece Sultan Turasan'ı da Battal Gazi gazayla görevlendirir (Demir 2004: 61).

Battal Gazi, Melik'in rüyasına girerek yapılacak seferler için bazı emirler verir. Melik'e Ahmed Serkis'i Ankara'ya; Süleyman'ı da Samsun'a sefere göndermesini söyler. Kendisinin de Tokat'a gitmesini ister. Dânişmend Gazi, sabah kalktığında Çankırı, Tokat ve Gümenek'teki Müslümanların kâfirler tarafından rahatsız edildiğini duyar. Ahmed'i hemen Ankara'ya, Osman'ı Kastamonu'ya, Süleyman'ı da Samsun'a gönderir (Demir 2004: 43).

Kâfir neslini sona erdirebilmek için Battal Gazi, Melik'ten bazı isteklerde bulunur. Deryanos Kilisesi'ni ejderhalardan temizleyip ele geçiren Melik, aynı gece bir rüya görür. Kilisenin içindeyken bir atlı gelir ve külüngünü çıkarıp kiliseyi yıkmak ister. Melik, ona kim olduğunu sorar. Bu atlı da Battal Gazi olduğunu söyler ve başarısından dolayı onu tebrik eder. Bu kilisenin kâfirler için çok önemli olduğunu ve kâfir neslinin sona ermesi için bu kiliseyi yıkması

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

gerektiğini söyler. Melik, uykudan uyanır ve kiliseyi yıkmaya başlar (Demir 2004: 111).

Artuhı'ya, onu Efrumiyye ile evlendirme sözü veren Melik'in rüyasına Hz. Muhammed girer ve vakit kaybetmeden ikisini evlendirmesini ister (Demir 2004: 151).

Dânişmend-nâme'de Melik ve arkadaşlarının yapmaları gerekenler onlara rüya yoluyla bildirilir. Rüyalarında fetihler konusunda yönlendirilirler. İstek veya emir olarak bildirilen bu hususlar neticesinde fetih hareketleri hız kazanır. Melik'in din yolunda seferlere çıkması Hz. Muhammed'in rüyada ona emir vermesiyle başlar. Bu emir ve isteklerin rüyada aktarılması kahramanı ve yanındakileri etkilemekte ve bu fetih hareketlerine kutsiyet kazandırmaktadır.

2.5. Sağaltıcı Rüyalar

Hz. Muhammed'in gazalar esnasında yaralanan askerleri iyileştirme, kopan uzuvlarını tükürüğüyle yerine yerleştirebilme mucizelerine binaen bu özellik rüyalara da yansır.

Nastor ve Şattat, Behmen Gürcü'nün yardımıyla toparlanıp Müslümanlara saldırırlar. Müslümanlar ağır kayıplar verirler. O gece Melik *Dânişmend* rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed onu bağrına basar. Mübarek tükürüğünden yaralarına sürüp iyileştirir (Demir 2004: 168).

Türk destanlarında çok az rastlanan bu motifte, peygamber din uğruna gazadan gazaya koşanların yaralarını, rüyalarına girerek sağaltmakta ve onlara güç kazandırmaktadır. Rüyaların bu işlevi, hem rüyada sağaltanın peygamber olması hem de rüyanın hemen ertesinde yaraların iyileşmesi nedeniyle kahraman ve yanındakiler için rüyayı gerçek kılar.

Sonuç

Eski Anadolu Türkçesinin en önemli eserlerinden olan ve Tokat halkının ağzından derlenerek yazıya geçirilen *Dânişmend-nâme*'de geçen rüyaların işlevleri, destanın yapısında önemli bir yer tutar. *Battal-nâme* ve *Saltuk-nâme*'ye göre olağanüstülüklerin daha az olduğu *Dânişmend-nâme* uzun bir süre tarihî eser olarak kabul edilmiştir. Aynı felsefeyle yazılan ve zincirin ortadaki halkasını oluşturan *Dânişmend-nâme*'de geçen rüyaların işlevleri, *Battal-nâme* ve *Saltuk-nâme* yer alan rüyalarla benzerlik gösterir. Üç eser arasında rüyalar en az *Dânişmend-nâme*'de olsa da bu rüyaların işlevleri olayların akışını değiştirebilecek kadar önemlidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

Destan'da Melik'in en büyük yardımcıları; Hz. Muhammed ile ataları Battal Gazi ve Abdülvehhâb Gazi'dir. *Battal-nâme*'de ve *Saltuk-nâme*'de kahramana rüya yoluyla yardımcı olan Hz. Ali, Hızır, Pîrler, Kırklar *Dânişmend-nâme*'de yer almazlar. Bu durum olağanüstülüklerin rüyalarda da az yer aldığını gösterir.

Dânişmend-nâme'de konunun işlenişi rüyaların bu işlevleri üzerine kurulur. Destanın başında Melik'in gazalara çıkma kararını almasının temelinde Peygamberin rüyada emir vermesi yatar. Konunun geçtiği Tokat'a gitme emri yine rüyada bildirilir. En yakın dostluklar, görülen rüyadan sonra din değiştirme neticesinde kurulur. Dânişment'in yakın dostları ve eşi, gördükleri rüyalar neticesinde Müslüman olur. Fethedilecek yerler önceden rüyada müjdelenecek maddi ve manevi güç kazandırılır. Fetihlerin en zorlu kısımları rüyaların rehberlik etmesiyle aşılar. Tehlikelere karşı kahraman rüyada uyarılır. Kahraman gazalarda yaralandığında rüyada iyileştirilir. *Dânişment-nâme*'de olay örgüsünün yukarıda örneklendirildiği gibi rüyaların bu işlevleri üzerine kurgulanmış olması ve İslâmiyet'in rüyaya yaklaşımı destanın başından sonuna kadar rüyanın destandaki en önemli motif olduğunu gösterir.

Rüyaların bu işlevleri zaman kahraman ve yanındakilerin işlerini kolaylaştırmaktadır. Olayların akışı hakkında öncesinden haberdar olmak, tehlikelere karşı hazırlık yapmak rüyayla elde edilen üstünlüklerdendir. İleride fethedilecek yerlerin rüyayla müjdelenmesi İslâm coğrafyasının nerelere kadar genişleyeceğini gösterir. Bu coğrafya kahramanın hedeflerini oluşturur.

KAYNAKÇA

- AÇA, Mustafa, (2003), *Oğuznamecilik Geleneği ve Andalıp Oğuznamesi*, IQ Kültür-Sanat Yay.,İstanbul.
- AYDOĞMUŞ, Tahir, (1973), *Sahih-i Buhâri Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi*, C.12, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- AKAR, Ali, (1997), *Mirkâtü'l-cihâd, Dil İncelemesi-Metin-Dizin* Doktora Tezi, İstanbul.
- AKAR, Ali, (2005), *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yay.,İstanbul.
- BAŞTU, Mikail, (1991), *Şan Kızı Destanı*, Çev Avidan Aydın, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

-
- BAYAT, Fuzuli, (2007), *Türk Mitolojik Sistemi I*, Ötüken Yay., İstanbul
- BORATAV, P. Naili, (1984), *Köroğlu Destanı*, Adam Yay., İstanbul.
- DEMİR, Necati, (2004), *Dânişmend-nâme*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- DEMİR, Necati, (2006), *Dânişmend Gazi Destanı*, Hece Yayınları, Ankara.
- DEMİR, Necati, (2007), *Müseyyeb Gazi Destanı*, Hece Yay., Ankara.
- DEMİR, Necati, ERDEM Mehmet Dursun ve ÜST Sibel, (2007), *Ebâ Müslim-nâme*, Cilt I, Destan yay., Ankara.
- DİLAÇAR, Agop, (1988), "Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması ve Körlenmesi" *TDAY, Belleten*, 1957.
- ERDOĞAN, İsmail, (2008), "İslam Filozoflarının Rüyanın Mahiyeti Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir İnceleme" *Keşkül Dergisi*, Sayı 11.
- ERGİN, Muharrem, (1988), *Oğuz Kağan Destanı, Tercüme-Metin-Sözlük*, Hülbe, Ankara.
- ERGUN, Metin, (1998), *Alıp Manaş*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- GÜNAY, Umay, (199), *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yay., Ankara.
- IBRAYEV, Şakir, (1998) *Destanın Yapısı*, Akt. Ali Abbas Çınar, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.
- IŞANKUL, Cabbar, (2006), "Epik Eserlerdeki Rüya Motifinin Yapısal Tahlili" *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri*, GÜ THBMER Yay., Ankara.
- İNAN, Abdülkadir, (1992), *Manas Destanı*, MEB Yay., Ankara.
- İNAN, Abdülkadir, (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, TTK Yay., Ankara.
- KÖKSAL, Hasan, (1984), *Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay., Ankara.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, (2003), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara.
- KÖSE, Nerin, (2002), *Kococaş Destanı*, Milli Folklor Yay, İzmir.
- OCAK, Ahmet Yaşar, (2002), *Sarı Saltık*, TTK Yay., Ankara.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*

-
- ÖGEL, Bahaeddin, (1989), *Türk Mitolojisi*, C.1, TTK Yay., Ankara.
- ÖZKAN, İsa, (1989), *Yusuf Bey-Ahmet Bey (Bozoğlan) Destanı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- ÖZTÜRK, Ali, (2000), *Çağlar İçinde Türk Destanları*, Alioğlu Yay., İstanbul.
- ROUX, Jean Paul, (2005), *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*, Çev. Aykut Kazancıgil-Lale Arslan, Kabalcı Yay., İstanbul.
- SEZEN, Lütfi, (1991), *Halk Edebiyatında Hamzanâmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- YÜCE, Kemal, (1987), *Saltuk-nâme'de Tarihi, Dinî ve Efsanevi Unsurlar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/1 Winter 2010*